

Nr 196.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar; given Stockholms slott den 15 mars 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Johansson anför:

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln (punkt 96) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet som må varda förelagd riksdagen, såsom statsbidrag till anläggning av nybyggesvägar beräkna för budgetåret 1929/1930 ett belopp av 50,000 kronor.

Sedan utredningen rörande detta ärende, vilken icke hunnit avslutas inom sådan tid att förslag kunnat framläggas i statsverkspropositionen, numera inom departementet slutförts, anhåller jag att ånyo få anmäla ärendet.

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 164 häft. (Nr 196.)

Inledning.

I en inom första kammaren år 1918 väckt motion (nr 25), vilken avsåg åvägabringande av utredning och förslag i fråga om kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland, nämndes bland de åtgärder, som kunde tänkas bära vidtagas, lämnande av anslag till anläggande av enklare vägar från den äldre bygden till de genom torrläggning vunna odlingsområdena, detta för att möjliggöra en utflyttning till sistnämnda områden. För sådant ändamål borde antingen användas bidrag från norrländska avdikningsanslaget eller ock anvisas ett särskilt för Norrland avsett odlingsvägsanslag. I anledning av motionen anhöll riksdagen i skrivelse den 13 juni 1918 (nr 342), att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huru kolonisationen å bondejord i Norrland kunde kraftigare än hittills befrämjas, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

I sitt den 31 maj 1922 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1922: 22) föreslog kolonisationskommittén, under avdelning III: Kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland, vissa ändringar i bestämmelserna för norrländska avdikningsanslaget i syfte bland annat, att statsbidrag från detta anslag skulle utgå även till odlingsvägar. Kommittén framhöll, att utdikade markers användning till odling mycket försumrats på grund av att farbar väg till utdikningsområdena ofta saknades; anläggandet av odlingsvägar vore ett verksamt medel att befordra kolonisationen i egentlig mening, då de underlättade utflyttning från den gamla bygden. Vägföretagen skulle enligt kommitténs tanke ingå som del i avdikningsföretaget, men möjlighet borde beredas att från anslaget lämna bidrag även för anläggande av väg till redan utdikad område.

Lantbruksstyrelsen framlade i utlåtande den 21 oktober 1925 förslag till revision av då gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden m. m. I detta utlåtande upptogs kolonisationskommitténs förslag beträffande odlingsvägar till behandling. Styrelsen uttalade, att befintligheten av en farbar förbindelseled till ett utdikningsområde kunde anses utgöra en lika viktig förutsättning för områdets tillgodogörande som själva utdikningsarbetet. Statsunderstöd borde i vissa fall kunna utgå till odlingsväg, som vore erforderlig för brukningen och tillgodonjutandet av utdikad mark. Frågan om anläggandet av dylik väg stode i visst samband med uppskattningen av den genom ett torrläggningsföretag uppkommande båtnaden, i det att vid värdesättandet av denna senare behörig hänsyn borde tagas till möjligheten att åstadkomma nödig förbindelseled mellan ett utdikningsområde och fastighetens övriga inägor. Då emellertid tillförlitliga hållpunkter saknades för bedömandet av den utsträckning, vari befogade krav på statsunderstöd kunde komma att framställas, borde frågan tills vidare anstå.

I proposition till 1926 års riksdag (nr 82) angående statens understöds-

verksamhet till främjande av avdikning av viss mark anförde föredragande departementschefen, att frågan om införande av någon form av statsbidrag till odlingsvägar borde göras till föremål för förnyat övervägande. Detta uttalande underströks av riksdagen i dess skrivelse i ämnet (nr 261/1926).

Jämväl må nämnas, att vid 1925 års riksdag i särskilda inom båda kamrarna väckta motioner (I: 92 och II: 146) yrkande framställdes om höjning av det i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln begärda anslaget för anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland. Detta yrkande motiverades bland annat därmed, att från anslaget borde kunna beviljas bidrag till odlingsvägar. Riksdagen höjde anslaget, men avsåg därvid, så vitt av dess skrivelse framgår (nr 6 punkt 18), icke att bereda möjlighet till erhållande av bidrag till odlingsvägar från detta anslag.

Under 1926 gjordes till Kungl. Maj:t särskilda framställningar i ämnet från Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och Landstingens norrlandskommitté.

Förvaltningsutskottet upptog kolonisationskommitténs tanke och anhöll, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att anvisa medel för utlämnande av statsbidrag till odlingsvägar. Förvaltningsutskottet framhöll, att ett hastigare utnyttjande av de genom utdikning vunna markerna varit möjligt, om kommunikationerna varit bättre; i saknad av väg sökte man så långt möjligt inskränka transporter till dem som kunde ske vintertid. Givetvis bleve jordbruksdriften under sådana förhållanden ganska primitiv och nyodlingen hämmades avsevärt. Den utflyttning, som för ett rationellt jordbruks bedrivande i många fall varit mest ändamålsenlig, hade också strandat på grund av obenägenhet att flytta till ett väglöst område. På grund av dessa förhållanden hade de hittills utdikade markerna icke alltid kommit till den rationella användning, som varit önskvärd. Än större måste dessa svårigheter bliva vid framtida utdikningsföretag, som måste disponera allt mer från odlad bygd avlägsna marker. Bidrag till odlingsvägar borde kunna utgå antingen utdikningsföretag redan utförts eller vore under planläggning.

Landstingens norrlandskommitté ansåg tillkomsten av odlingsvägar vara en den kraftigaste hävstång för höjande och utvidgande av det norrländska jordbruket. Kommittén tänkte sig att, då torrlägningsförslag skulle uppgöras och såsom ett led i detta förbindelse anordnas mellan hemmanets bolstad och redan odlade mark å ena sidan samt den tilltänkta utdikningslägenheten å den andra, kostnaden för odlingsvägen skulle ingå i torrlägningsförslaget och bidrag lämnas från norrländska avdikningsanslaget med samma procentsats som för själva utdikningen. För det fall att odlingsväg skulle framdragas till ett redan avdikat område, vars uppodlande måhända påbörjats, borde bidrag till vägens an-

läggning utgå från ett särskilt för ändamålet anvisat anslag, ställt till lantbruksstyrelsens förfogande.

Över nyssnämnda båda framställningar inhämtades yttrande av 1925 års kolonisationssakkunniga. De sakkunniga betecknade i sitt den 18 november 1926 avgivna utlåtande med uttrycket odlingsväg en väg, som är avsedd att förbinda ett avskilt liggande område odlingsmark med den eller de gårdar, som hava del i odlingsområdet, eller eljest med den äldre bygden eller med befintliga kommunikationer, för så vitt vägens anläggande har till *huvudändamål* att möjliggöra odlingsområdets tagande i anspråk, genom färdigodling och jordbruksdrift, antingen för tilläggsodling till redan befintligt jordbruk eller för bildande av nytt jordbruk. Sådana odlingsvägar torde i regel kunna vara av mycket enkel beskaffenhet. De sakkunniga framhålla, att anläggandet av odlingsvägar påtagligen hade stor betydelse för ett fortsatt uppodlande av de torrlagda områdena och i många fall vore en nödvändig förutsättning för denna odling liksom för en fortsatt rationell jordbruksdrift å områdena. Detta gällde icke blott om området skulle tagas i anspråk för tilläggsodling åt redan bestående jordbruk, utan även om nya jordbruk skulle bildas därå. Icke minst för det senare ändamålet och behövligen utflyttningar till nyodlingsområdet hade odlingsvägarna en viktig uppgift att fylla. De sakkunniga ansågo, att befrämjandet av odlingsvägars anläggande vore av den vikt, att staten därtill borde lämna sin understödjande medverkan. Beträffande sättet för ordnande av denna medverkan kommo de sakkunniga till den uppfattning, att statens avdikningsanslag icke borde användas för understödjande av odlingsvägar. Då väg skulle anläggas till redan utdikade odlingsområden — en verksamhet som i första hand borde stödjas — måste frågorna rörande vägar ordnas helt fristående från spörsmålet om avdikningen. I fråga om anläggande av odlingsvägar till ännu ej torrlagda områden erfordrades olika förrättningar, nämligen för torrläggningen enligt vattenlagen och för vägföretaget enligt lagen om enskilda vägar. Ofta torde vägföretaget beröra även andra fastigheter än de i torrläggningsföretaget deltagande. Statsbidrag till odlingsväg skulle då tilldelas ett annat företag än det som finge statsbidrag till avdikningen. Vidare krävde vägarbetena och torrläggningen olikartad sakkunskap, tillsyn och kontroll i olika ordning. De sakkunniga funno fördenskill mycket tala för att bidrag till anläggande av odlingsvägar finge utgå från det under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget för anläggning av utfartsvägar. Någon bestämd gräns mellan odlingsvägar och utfartsvägar vore icke lätt att draga. Hela det förfaringssätt, som nu användes vid beviljandet av statsbidrag till utfartsvägar, skulle kunna tillämpas vid ett understödjande av odlingsvägars byggande. De sakkunniga föreslogo, att anslaget till anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland måtte under ändrad benämning av anslag till anläggande av utfartsvägar och od-

lingsvägar i samma landsdelar höjas från dåvarande belopp, 225,000 kronor, till 325,000 kronor.

I reservationer till de sakkunnigas utlåtande anmälades avvikande meningar i frågan. En av de sakkunniga ansåg sålunda att, då anslaget till utfartsvägar vore hårt anlitat och då odlingsvägarna borde bliva av betydligt enklare beskaffenhet än utfartsvägarna, ett särskilt anslag för ändamålet borde uppföras under nionde huvudtiteln. Två av de sakkunniga åter framhöll att, därest statsmakterna ville i princip gå in för understöd av dessa odlingsvägar, vilka dittills i stort sett varit en de enskildes sak, sådana anordningar också borde vidtagas, att verkligt betydelsefulla resultat ernåddes; men härför erfordrades så stora anslagsbelopp, att de under rådande förhållanden icke kunde påräknas. Då ärendet för övrigt syntes tarva ytterligare utredning, borde förslaget tills vidare anstå.

I utlåtande den 18 december 1926 anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att anläggning av odlingsvägar icke vore någon kommunikationsfråga utan måste anses som en ren jordbruksangelägenhet, vadan anslaget till utfartsvägar icke borde på något sätt sammankopplas med anslag till odlingsvägar.

Kolonisationssakkunnigas förslag föranledde icke någon framställning från Kungl. Maj:ts sida till 1927 års riksdag, men upptogs då i två motioner (I: 86 och II: 157). Dessa remitterades till statsutskottet.

I sitt utlåtande nr 6 angående regleringen av utgifterna under sjätte huvudtiteln anförde statsutskottet (punkt 17): »Utan att underskatta vikten av att nybildningen av jordbruk på allt sätt befrämjas och utan att förneka ifrågavarande odlingsvägars betydelse för uppkomsten av nyodling och bebyggelse, måste dock utskottet ifrågasätta lämpligheten av att ifrågavarande anslag gives en dylik utsträckt användning. Om än inga uttryckliga föreskrifter härutinnan uppställts, får dock nuvarande anslaget till utfartsvägar i huvudsak anses vara avsett att möjliggöra tillkomsten av vägföretag, som närma sig allmän vägs natur, såsom exempelvis en vägförbindelse mellan en by och angränsande landsvägsnät. Genom anslagets användning jämväl för anläggning av odlingsvägar skulle statens understödande verksamhet komma att utsträckas till ett helt nytt område. Det torde icke kunna förnekas, att förevarande fråga om statsunderstöd för odlingsvägar mindre framstår som ett kommunikationsspörsmål än som en jordbruksangelägenhet, närmast jämförlig med de övriga understödande åtgärder i form av odlingslån och avdikningsanslag m. m., som redan för närvarande förekomma.»

Då från åtskilliga håll rests betänkligheter mot att frågan om bidrag till odlingsvägar sammankopplades med spörsmålet om anslag till utfartsvägar, fann utskottet icke tillrädligt att nu på enskild motion fatta beslut om den ifrågasatta utsträckta användningen av anslaget till utfartsvägar.

I avgiven reservation hemställde nio av utskottets ledamöter, i anledning av motionerna, om sådan ändring av anslagets titel, att detta komme att avse jämväl odlingsvägar, samt om höjning av detsamma.

Riksdagen godkände emellertid utskottets ståndpunkt.

Hösten 1927 gjordes från länsstyrelsen i Norrbottens län hemställan om sådan ändring i bestämmelserna rörande anslaget till utfartsvägar, att av detta anslag — åtminstone för Norrbottens del — finge utgå bidrag till sådana odlingsvägar inom bys område, som vore ägnade att i avsevärd mån befordra utflyttning och kolonisation av befintliga större odlingsmarker. Länsstyrelsen anförde bland annat:

Bland de hos länsstyrelsen inneliggande ansökningarna om bidrag av nu ifrågavarande anslag avsåge en icke oväsentlig del vägförslag, som mer eller mindre utpräglat hade karaktären av odlingsvägar. Ofta vore det i sådana fall fråga om med statsbidrag utförda utdikningsföretag av betydande omfattning, vilka emellertid icke kunde utnyttjas i önskvärd utsträckning, förrän hjälplig väg kommit till stånd.

I dylika fall gällde det åstadkommande av körbar vägförbindelse till å bys mark upptagna men relativt avlägsna odlingsområden, lämpliga att genom successiv uppodling och bebyggelse upptaga befolkningsöverskottet i den gamla byn. Denna uråldriga form av kolonisation, för vilken alltjämt stora förutsättningar funnes på många ställen inom de nordligaste länen, vore utan tvivel den mest sunda och naturliga, och dess befrämjande finge därför anses vara ett samhällsintresse av utomordentligt stor betydelse. Ett synnerligen kraftigt medel att underlätta en framgångsrik kolonisation av denna typ vore anläggning av vägar till odlingsområdena.

Medel till understödjande av sådana vägföretag kunde emellertid icke erhållas, så länge någon bebyggelse å odlingsområdet icke kommit till stånd. Denna ordning syntes länsstyrelsen föga ändamålsenlig och i viss mån ägnad att hämma utvecklingen i stället för att befordra densamma. Länsstyrelsen ansåge uppenbart, att såväl själva uppodlingen som bebyggandet av ett sådant odlingsområde i väsentlig mån underlättades och förbilligades genom förefintligheten av väg, och anläggningen av sådan borde därför, för att bli till största möjliga gagn, ske på ett mycket tidigt stadium och helst före det egentliga odlingsarbetets början.

Denna framställning från länsstyrelsen i Norrbottens län anmäldes i statsverkspropositionen till 1928 års riksdag under sjätte huvudtiteln i sammanhang med äskandet av anslag för byggande av enskilda utfartsvägar (punkt 12). Föredragande departementschefen, som förklarade sig dela den uppfattning, vilken kommit till uttryck i statsutskottets vid 1927 års riksdag nyss refererade utlåtande, fann sig icke kunna tillstyrka länsstyrelsens framställning.

I två vid 1928 års riksdag väckta likalydande *motioner* (I: 47 och II: 78) hemställdes, att under nionde huvudtiteln måtte uppföras ett nytt anslag å 100,000 kronor för bidrag till anläggning av odlingsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland. Motionärerna hänvisade till statsutskottets uttalande 1927 och riksdagens ställningstagande därtill samt påpekade, att vid ärendets behandling i riksdagens kamrar delade meningar ej rått om nyttan och behovet av föreslagna bidrag till odlingsvägar.

*Utredning
med anledning
av skrivelse
från 1928 års
riksdag.*

Motionerna behandlades av *jordbruksutskottet*, som i utlåtande nr 40 anförde bland annat:

»Jämväl utskottet hyser den uppfattningen, att å ifrågavarande område torde föreligga ett behov, vars tillgodoseende i viss utsträckning synes böra understödjas av staten. Utskottet anser sig i detta sammanhang böra erinra om det statsbidrag till anläggning av odlingsvägar, som kan utgå i samband med vissa lantmåteriförrättningar. Emellertid håller utskottet härutinnan före, att den statshjälp, varom här kan bli fråga, icke bör utgå för anläggning av vägar till vissa enstaka mindre odlingslägenheter utan inskränkas till att avse anläggning av vägar till odlingsföretag med förutsättningar att kunna möjliggöra en bebyggelse. Utskottet syftar härvid närmast till sådana i närheten av gammal bygd belägna odlingsmarker, vilkas tagande i anspråk skulle underlätta en naturlig utveckling av den gamla bygden. De kostnader, som härav skulle komma att föranledas, torde med hänsyn till det enkla sätt, på vilket dessa vägar självfallet måste förutsättas bli utförda, näppeligen kunna stiga till så avsevärda belopp, att några betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt torde kunna resas mot en åtgärd i antydd riktning. I mån av vägarnas övergång till utfartsvägar torde statsbidrag till deras istandsättande kunna påräknas från det under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna, Värmland och norra delarna av Örebro län. En förutsättning för att kostnaderna i förevarande avseende icke skola stiga till alltför höga belopp synes utskottet vara, att icke heller på själva utfartsvägarna nedläggas större kostnader än som kunna anses oundgängligen påkallade med hänsyn till det ändamål de äro avsedda att fylla.

Utskottet kan emellertid i ärendets nuvarande läge självfallet icke bilda sig något bestämt omdöme om lämpligaste sättet för beredande av de erforderliga anslagsmedlen, i den mån dessa icke kunna utgå av berörda utfartsvägsanslag, liksom icke heller rörande de närmare grunder, efter vilka desamma böra utgå.»

Utskottet förordade därför utredning i ämnet.

I skrivelse den 19 maj 1928, nr 212, anhöll *riksdagen*, under åberopande av jordbruksutskottets nyssnämnda av riksdagen godkända utlåtande, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad jordbruksutskottet anført, låta verkställa utredning i vad mån statsbidrag må utgå för anläggning av odlingsvägar i Norrland, Dalarna, Värmland och norra delarna av Örebro län samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Den 29 juni 1928 uppdrog Kungl. Maj:t åt *statens egnahemsstyrelse* att i anslutning till av riksdagen i dess nyss omförmälda skrivelse gjorda uttalande verkställa den däri begärda utredningen samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Sedermera anbefalldes egnahemsstyrelsen tillika att avgiva utlåtande över åtskilliga här förut refererade framställningar och yttranden angående statsbidrag till odlingsvägar.

I skrivelse den 22 september 1928 har egnahemsstyrelsen verkställt utredning i frågan och avgivit förslag i ämnet. Vid skrivelsen var fogat förslag till kungörelse angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar i Norrland och Dalarna.

Över egnahemsstyrelsens sålunda avgivna utredning och förslag hava infordrade utlåtanden avgivits av hushållningssällskapens och landstingens förvaltningsutskott, länsstyrelserna i de norrländska länen samt Kopparbergs, Värmlands och Örebro län, statskontoret, lantmäteristyrelsen, lantbruksstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, varjämte yttrande avgivits av tillförordnade distriktschefen i nedre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, överstelöjtnanten Algot Lundström.

Vägar, till vilka understöd bör utgå.

I sin utredning framhåller *egnahemsstyrelsen*, att genom de under en följd av år upprepade framställningarna och genom de vid skilda tillfällen verkställda sakkunnigutredningarna syntes vara tillfyllest ådaga-lagt, att särskilt i landets nordligare delar ett kännbart behov föreläge av vägförbindelser för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av odlingsmarkerna samt att skapandet av framkomlig väg utgjorde ett av de verksamaste medlen för den ur allmän synpunkt önskvärda nybildningen av jordbruksfastigheter utanför den gamla bygden.

Egnahemsstyrelsen behandlar till en början spörsmålet om vilka slag av vägförbindelser, som i första hand böra och kunna komma i fråga. 1925 års kolonisations-sakkunnigas definition av begreppet odlingsväg — se det föregående — åberopas, varefter egnahemsstyrelsen anför:

»Ifrågasätts kan emellertid, om statens bidragsverksamhet nu bör givas en så vidsträckt omfattning, som denna definition ger vid handen. Egnahemsstyrelsen vill icke underlåta att påpeka de betänkligheter — främst ur statsfinansiell synpunkt — som varje utvidgning av området för statens understödande verksamhet i fråga om det enskilda vägväsendet måste väcka med hänsyn till konsekvenserna; och styrelsen vill vidare erinra, att det ojämförligt viktigaste behovet på detta område, nämligen brytandet av framkomlig förbindelse till hittills väglösa byar och gårdar, icke ännu är på långt när fyllt trots de anslagsbelopp, som under en följd av år anvisats till enskilda utfartsvägar. Stor försiktighet vid avgränsandet av det här ifrågasatta nya verksamhetsområdet är därför att förorda.

Det vill synas som om vid frågans bedömande huvudvikten bör läggas på den *jordsociala* sidan av saken. Det är visserligen sant, att den förefintliga strävan att komplettera en gårds eller bys gamla åkerjord med nyodlingar och såmedelst nyttiggöra allt större jordarealer är värd all uppmuntran; det är också klart, att denna strävan skulle i hög grad underlättas och att de för sådan »tilläggsodling» redan vunna områdena kunde ekonomiskt mera rationellt utnyttjas, om vägförhållandena vore bättre. Men vägbehovet torde dock vara kännbarast och förmågan att åstadkomma tillräckliga vägförbindelser i allmänhet minst, när det är fråga om skapandet av nya självständiga jordbruk å odlingsmarkerna. Där torde också statens intresse att träda hjälpande emellan för just

vägförbindelsernas ordnande vara mest framträdande. Det gäller nämligen i själva verket blivande utfartsvägar från en ny bygd. I detta sammanhang må erinras, att statens intresse av att understödja utflyttningar från den gamla bygden genom bidrag även till väganläggningar i viss mån erhållit ett uttryck i bestämmelserna angående de under nionde huvudtiteln uppförda anslagen till understöd åt jorddelningsväsendet m. m., enligt vilka statsbidrag till väganläggning, som beslutats vid laga skifte eller hemmansklyvning, kan utgå med hälften av de uppskattade kostnaderna. Genom bidrag i denna ordning tillgodoses emellertid allenast en ringa del av det förefintliga behovet av väganläggningar i samband med bebyggelse av odlingsområden.

Framkomlig väg är givetvis en så gott som oundgänglig förutsättning för att ett odlingsområde skall kunna bli föremål för bebyggelse, och det bör icke få sägas, att bristen på möjlighet att erhålla ett ringa bidrag till vägbrytning utgör enda hindret för en egnahemsbildning, som i andra hänseenden ansetts böra av det allmänna kraftigt stödjas. Men mycket längre synes man — särskilt till en början — heller icke böra sträcka sig. Tillgodoseendet av vägbehovet för nyodlingar, avsedda och utnyttjade *endast* för sambruk med bygdens gamla jord, torde därför allt fortfarande få vara en de enskildes sak, och statens understödjande av dylika tilläggsodlingar begränsas till de — för övrigt betydande — bidragen till utdikning och odling.

Egnahemsstyrelsen anser sålunda — och har därutinnan stöd i jordbruksutskottets uttalande vid 1928 års riksdag — att en minimifordran för erhållande av bidrag till odlingsväg bör vara, att odlingsområdet ifråga *kan utgöra underlag för bildande av nya självständiga jordbruk*. Därutöver bör man emellertid enligt egnahemsstyrelsens mening söka erhålla *vissa garantier för att bebyggelse verkligen kommer till stånd*, om också icke i omedelbart sammanhang med vägens tillblivelse så dock inom en icke alltför lång tidrymd därefter. Med de begränsade medel, som i varje fall komma att stå till förfogande för ändamålet, är det nämligen av vikt, att understöden sättas in endast på de punkter, där ett verkligt aktuellt behov föreligger.

I anslutning till den avgränsning av till statsunderstöd ifrågasatta odlingsvägar, som ovan skett, och för att tydligare markera vägarnas ändamål synas desamma lämpligen böra erhålla benämningen *nybyggesvägar*.»

Vid behandlingen av de särskilda villkoren för åtnjutande av statsbidrag till nybyggesvägar yttrar egnahemsstyrelsen bland annat:

»Med villkoret, att det odlingsområde, vägen skall betjäna, är *ägnat att utgöra underlag för uppkomsten av nya självständiga jordbruk*, menas främst, att området, förutom eventuell utdikningsbar och odlingsvärd myrmarksjord, har till åker ägnad fastmarksjord i lämplig omfattning. Området skall därjämte vara av tillräcklig storlek, varvid torde få avses ej blott en mindre enstaka lägenhet utan i regel områden av något större omfattning, exempelvis minst 40—50 hektar, som kunna styckas till ett flertal jordbruksenheter. För konstaterande av att kraven i nu nämnda hänseenden fyllas läser det vara tillräckligt, att vid ansökningshandlingarna fogas en *beskrivning* över odlingsområdet, innefattande uppgift å dess läge och storlek samt markbeskaffenhet med angivande av unge-

färliga arealer av olika jordslag. I förekommande fall böra därjämte uppgifter lämnas angående vidtagna eller planerade utdikningsåtgärder.

Vidare vore det angeläget, att bidrag beviljades endast för vägföretag till sådana områden, där *bebyggelse med sannolikhet kan väntas komma till stånd* inom den närmaste framtiden, så att icke medlen, till förfång för mera angelägna arbeten, disponeras för vägbyggnader, vilka komma att ligga outnyttjade för sitt egentliga syfte. Huru garantier härutinnan lämpligen skola vinnas är givetvis svårare att säga. Man torde icke rimligen kunna för statsbidragets tillgodonjutande kräva exempelvis förbindelser från de blivande »nybyggarna» att i och med vägens tillkomst också utflytta och påbörja områdets kolonisering. Icke heller synes man böra fordra, att området redan skall vara styckat och försålt till särskilda lotter. Såsom ett minsta krav i förevarande hänseende lärer man emellertid kunna uppställa, att *en förberedande planläggning av sättet för områdets utnyttjande genom bildande av nya jordbruk* är i hudsak klar. En preliminär plan för områdets utnyttjande — helst åskådliggjord å karta — lärer alltså böra bifogas ansökningshandlingarna.»

Av de i ärendet inkomna yttrandena inhämtas i förevarande del bland annat följande.

Norrbyggens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser, att den framtida utvecklingen av jordbruket i Norrland bör inriktas mera på en utökning av redan befintliga brukningsdelars odlade areal än på skapandet av nya brukningsdelar. Statsbidraget borde kunna avse även vägar till områden, som redan vore odlade eller i en snar framtid avsåges att uppodlas till sambruk med bygdens förutvarande jordbruk. Villkoret om preliminär plan för områdets användning för bildande av nya jordbruk borde utgå.

Norrbyggens läns landstings förvaltningsutskott, som instämmer i nyss refererade yttrande, uttalar särskilt, att statsbidrag även borde kunna utgå för väg till område, som utgjorde tilläggsodling och som i en framtid kunde komma att bebyggas.

Länsstyrelsen i Norrbyggens län finner fullt riktigt att, då det gäller en ny form av bidragsverksamhet från statens sida, det iakttages en viss återhållsamhet. Ingen befogad erinran torde kunna göras mot villkoret, att odlingsområdet skulle vara ägnat att utgöra underlag för uppkomsten av nya, självständiga jordbruk, men villkoret att bebyggelse med sannolikhet kunde väntas komma till stånd inom den närmaste framtiden borde i viss mån modifieras. Det vore olämpligt att forcera fram en utflyttning till ett nyutdikat område; uppodlingen måste ske så småningom med den gamla byn som bas; först sedan odlingen fortskridit till en viss grad och nödiga ändringar i ägoindelningen (sammanläggning etc.) ägt rum, kunde utflyttningen taga sin början. Huvudvikten syntes böra läggas därpå, »att bebyggelse med sannolikhet kan väntas komma till stånd», varemot fordran på att detta skulle ske »inom den närmaste framtiden» icke borde uppställas.

Från *Västerbyggens län* uttala *hushållningssällskapet* och *landstingets förvaltningsutskott*, att förslaget innebure en stark begränsning av de fall, där statsbidraget skulle kunna beviljas, men att detta till synes kunde vara motiverat av medelsknappheten. Utskotten liksom även *länsstyrelsen* tillstyrka bifall till förslaget.

Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott, med vilket *länsstyrelsen* instämmer, vitsordar, att inom länet förefinnes ett kännbart behov av vägförbindelser för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av odlingsmarkerna. Den kraftiga begränsningen av det slag av vägförbindelser, som skulle kunna komma ifråga till understöd, påtalas. Förslaget avstyrkes dock ej.

Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, med vilket *landstingets förvaltningsutskott* och *länsstyrelsen* instämma, framhåller, att tillgång på kommunikationer icke vore det enda villkoret för att uppodling av ett därtill lämpat område skulle komma till stånd. Stora för odling användbara, men icke använda områden vore inom länet belägna vid allmän väg. Otvivelaktigt kunde fall förekomma, då det skulle vara för landets uppodlande gagneligt, om bidrag till nybyggesvägar stode att erhålla. Men i val mellan ökade bidrag till ödebygdsvägar och utfartsvägar å ena sidan samt anslag till nybyggesvägar å den andra skulle utskottet sannolikt anse de förra anslagen, vilka gäve stöd åt redan befintliga ehuru svaga jordbruk, mera betydelsefulla än anslagen till nybyggesvägar. *Landstingets förvaltningsutskott* och *länsstyrelsen* framhålla dessutom, att det torde vara ovisst, om bidrag från landstinget kunde påräknas till anläggande av nybyggesvägar.

Från *Gävleborgs län* uttalar *hushållningssällskapetets förvaltningsutskott*, att odlingsvägar eller, såsom de i förslaget benämndes, nybyggesvägar påkallades av ett stort behov, men det föreliggande förslaget lämnade det lugna och i långa tider prövade sättet för bygdens utveckling å sido och ville gynna ett mera forcerat nybyggesarbete. Ehuru utskottet ansåge, att förslaget i huvudsak avsåge att främja den form av odlingsverksamhet, som kommit till uttryck i statens kolonisationsverksamhet, vars resultat på många ställen lämnat mycket övrigt att önska, ville utskottet icke avstyrka förslaget. En omläggning av riktlinjerna så att anslaget kunde komma enskilda odlare till del vid effektivt utfört odlingsarbete av viss omfattning skulle säkert vara till fromma för vad man ville vinna: brytande av bygd och skapande av större utkomstmöjligheter å ofullständiga jordbruk samt så småningom nya egna brukningsdelar.

Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott har intet att i sak invända mot förslaget. Det torde måhända vara motiverat av förhållandena i Västerbottens, Jämtlands och vissa delar av Norrbottens län. För *Gävleborgs län* vore behovet mindre trängande, om ock enstaka fall i delar av länet, framför allt i norra och västra Hälsingland, skulle kunna giva en, om ock svag, anledning till bistånd från det allmänna.

Länsstyrelsen i *Gävleborgs län* anser, att då staten på flera sätt söker främja kolonisation å bondejord i Norrland och Dalarna, det torde få anses som ett statsintresse att lämna understöd för åstadkommande av odlingsvägar. Av egnahemsstyrelsen föreslagen inskränkning i statens ifrågavarande understödsverksamhet finner *länsstyrelsen* såsom en övergångsform i avvaktan på de lärdomar, erfarenheten kan skänka, under nuvarande förhållanden lämplig, men verksamheten borde nog sedermera inriktas på möjliggörande av ett bättre utnyttjande jämväl av annan odlingsmark.

I de från *Kopparbergs län* avgivna yttrandena framställes ingen erinran i ärendet.

Länsstyrelsen i *Örebro län* anser i överensstämmelse med länets *hus-*

hållningssällskaps förvaltningsutskott, att anledning ej föreligger att begränsa ifrågavarande anslag till företag, som från början avse bildande av självständiga nya jordbruk.

Myndigheterna inom Värmlands län hava icke ansett behov föreligga av delaktighet i det ifrågasatta anslaget.

Statskontoret finner egnahemsstyrelsens förslag innebära en lämplig avgränsning av området för statens bidrag till vägar, varom här är fråga.

Lantmäteristyrelsen, som instämmer i jordbruksutskottets uttalande vid 1928 års riksdag, framhåller, att understödsverksamheten icke bör begränsas till vissa slag av odlingsföretag (torrlägningsföretag) utan gälla i alla de fall, där redan kommit eller kan förväntas komma till stånd sådan uppodling, som möjliggör fortsatt och vidare bebyggelse. I främsta rummet borde tillses, att de allmänna förutsättningarna för »naturlig utveckling av gammal bygd» vore för handen. Understödet borde icke grundas på någon alltför detaljerad planläggning av odlings- och byggnadsverksamheten. Den bestämda skillnad, som egnahemsstyrelsen gjort mellan nyodlingar, avsedda och utnyttjade endast för sambruk med bygdens gamla jord, samt odlingar, avsedda att användas till bildande av nya, självständiga jordbruk, kunde i regel icke göras i verkligheten. Det ojämförligt största antalet brukningsdelar inom landet hade nämligen tillkommit på det sätt, att sedan uppodling verkstälts för »sambruk med bygdens gamla jord», jordbruket blivit så bärkraftigt, att det kunnat vid arvfall eller genom försäljning uppdelas och giva utkomst för flera åboar. Egnahemsstyrelsen hade uttalat, att positiva garantier för att bebyggelse verkligen komme till stånd icke kunde fordras. Vid sådant förhållande syntes kravet på en förberedande planläggning av områdena blott bliva en tom formalitet. Den utveckling, som man med ifrågavarande anslag ville befrämja, torde endast sällan ske efter dylika i förväg uppgjorda planer.

Lantbruksstyrelsen anser nödvändigt att göra skillnad mellan dels egentliga odlingsvägar, vilkas uteslutande ändamål vore möjliggörande av ett med statsunderstöd utdikat markområdes brukning och tillgodogörande, och dels sådana förbindelseleder, vilka utöver sagda ändamål komme att mer eller mindre omedelbart jämväl förmedla samfärdseln till bebyggd eller för bebyggelse avsedd plats inom sådant område; sistnämnda förbindelseleder kunde lämpligen benämnas nybyggesvägar. Med anledning av att inom lantbruksstyrelsen påginge undersökning rörande grunderna för uppskattning av den värdeökning, som erhöles genom jords torrläggning samt anordnande av odlingsväg till utdiktningområdet, funne lantbruksstyrelsen tidpunkten ännu icke vara inne för ett definitivt ställningstagande till frågan om statsbidrag till de egentliga odlingsvägarna. Frågan om statsunderstöd till nybyggesvägar syntes kunna behandlas helt oberoende av spörsmålet om sådant bidrag till de egentliga odlingsvägarna. Lantbruksstyrelsen hade intet att erinra mot att bidrag i av egnahemsstyrelsen föreslagen omfattning utginge till anläggning av nybyggesvägar.

Trakter inom landet, där understöd skall utgå.

I fråga om vilka delar av landet, som understödsverksamheten bör avse, erinrar *egnahemsstyrelsen*, att hela spörsmålet har sin upprinnelse i de säregna förhållandena i landets nordligare delar. Särskilt om begränsning skedde till nybyggesvägar, vore det förekomsten och belägen-

heten av till nybildning av jordbruksfastigheter lämpade marker, som vore avgörande. Av den på initiativ av 1925 års kolonisationssakkunniga verkställda undersökningen rörande odlingsmark inom landet framginge, att inom Örebro län tillgången på områden för bildande av självständiga jordbruk vore mycket ringa; i Värmlands län vore tillgången något större, men syntes till avsevärd del vara tillfinnandes i trakter, som till sin natur icke skilde sig från sydligare delar av landet. Egnahemsstyrelsen ansåge således, att understödsverksamheten borde avse Norrland och Dalarna.

Såsom förut nämnts hava vederbörande i Värmlands län icke ansett behov av anslag för länet för ifrågavarande ändamål föreligga, men *länsstyrelsen i Örebro län* hemställer, i huvudsaklig överensstämmelse med *hushållningssällskapets* och *landstingets förvaltningsutskott*, att verksamheten skall omfatta även de norra delarna av Örebro län.

Under en följd av år har staten offrat betydande summor för att främja landets uppodling, särskilt i Norrland, samt för att understödja bebyggelse på nyvunna odlingsmarker. Den nu ifrågasatta understödsverksamheten torde få betraktas som ett led i dessa strävanden och ett komplement till redan vidtagna åtgärder. Utredningen i ärendet visar, att framgången av ett påbörjat odlingsarbete på nya områden till stor del är beroende på att framkomlig vägförbindelse finnes mellan odlingsområdet och närmaste bygd. Ej sällan lärer hava inträffat, att områden, som genom statsbidrag blivit torrlagda och därmed möjliggjorts för odling, icke blivit utnyttjade till följd av avsaknaden av vägförbindelse. Då fråga är om utfartsvägar från redan bebodda platser, kan från det under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar statsunderstöd erhållas till sådana vägar i Norrland, Dalarna, Värmland och norra delarna av Örebro län. Statsunderstöd utgår vidare från det under nionde huvudtiteln upptagna anslaget till bidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften. Sistnämnda anslag, som avser hela landet, synes väl i viss mån kunna vara ägnat att understödja väganläggningar av nu ifrågavarande slag, men torde därigenom endast en ringa del av det befintliga behovet tillgodoses. Starka skäl synas mig tala för att ytterligare statsbidrag lämnas.

Beträffande spørsmålet om vilka slag av vägförbindelser, som böra komma ifråga till erhållande av understöd, vill det synas som om egnahemsstyrelsen i sitt förslag väl starkt begränsat området för bidragsverksamheten, då styrelsen ifrågasätter, att för bidrags erhållande det område, till vilket väg skall dragas, redan skall vara i det skick och förhållandena jämväl i övrigt sådana, att bebyggelse med sannolikhet kan väntas komma till stånd inom den närmaste framtiden. En dylik fordran torde icke taga nog hänsyn till den utveckling, som allmänt vitsordats vara den naturliga vid bebyggelses

*Departements-
chefen.*

uppkomst. Ändamålet med statens bidrag, nämligen att ytterst understödja bildandet av nya, självständiga jordbruk, torde tillräckligt betonas, om såsom villkor för statsbidrags erhållande föreskrives, att det odlingsområde, till vilket väg skall dragas, med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara väl ägnat att användas till jordbruk och framtida bebyggelse. Utan att detta särskilt utsäges i författningen torde vid anslagets fördelning sådana företag komma att i främsta rummet understödjas, där på grund av föreliggande förhållanden kan antagas, att en utflyttning till odlingsområdet är nära förestående. Vid ansökningshandlingarna böra fogas beskrivning över odlingsområdet samt redogörelse för dettas tilltänkta användning för jordbruk och framtida bebyggelse.

Givetvis framträder behovet av statsbidrag för ändamålet olika i de särskilda länen. Sagda behov torde vara störst inom de av egnahemsstyrelsen till understöds erhållande föreslagna sex nordligaste länen. Åtminstone till att börja med, innan erfarenhet vunnits rörande verkningarna av bidragen, torde utsträckning därutöver icke böra ifrågakomma. På Kungl. Maj:t får sedan ankomma att vid fördelning av anslaget taga hänsyn till de väsentligt olika behov, som jämväl inom berörda län må föreligga i förevarande hänseende.

Anslags-
formen.

I fråga om sättet för beredande av statsbidrag erinrar *egnahemsstyrelsen*, att tre förslag framkommit, nämligen dels att låta bidrag till odlingsvägar utgå ur avdikningsanslaget, dels att utvidga det under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar till att avse jämväl odlingsvägar, dels ock att för ändamålet anvisa ett särskilt anslag. Egnahemsstyrelsen stannar för uppförande av ett särskilt anslag. Då nybyggesvägarnas understödjande sker närmast ur synpunkten av deras betydelse för jordbrukets utveckling och frågan sålunda huvudsakligen är en jordbruksangelägenhet, föreslås, att anslaget hänföres under nionde huvudtiteln. Beträffande vidare frågan om vem det skall tillkomma att bevilja statsbidrag omnämner egnahemsstyrelsen bland annat, att anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar i de fyra nordligaste länen disponeras av länsstyrelserna, medan frågor om bidrag till utfartsvägar i Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands och Örebro län skola underställas Kungl. Maj:ts prövning. Bidrag till väganläggning, som beslutas vid skiftesförrättning, beviljas av lantmäteristyrelsen. Egnahemsstyrelsen finner lämpligast, att bidragens beviljande anförtros åt lokala organ, vilka kunna sitta inne med en för medlens rätta användning önskvärd, intim kannedom om förhållandena i orten, och föreslår i sådant avseende länsstyrelserna. För bedömandet av frågan om områdets lämplighet för ändamålet och nyttan av den föreslagna vägen torde hushållningssällskapens egnahemsnämnder efter verkställd besiktning genom jordbrukskonsulent böra avgiva yttrande i saken. Egnahemsstyrel-

sen framhåller angelägenheten av att dispositionen av statsmedlen sker planmässigt och att planläggandet sker under intimt samarbete med egnahemsnämnderna. Givetvis kunna länsstyrelserna, då så anses behöfligt, inhämta yttrande från vederbörande kommunalorgan och landsfiskaler, men generell krav härutinnan skulle oftast blott innebära ett fördröjande av ärendenas behandling.

Mot förslaget om särskilt anslag under nionde huvudtiteln har invändning gjorts endast av *lantbruksstyrelsen*, som hemställt om sådan ändring av grunderna för anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar, att bidrag därur må utgå även till anläggning av nybyggesvägar, samt om höjning av detta anslag.

Vad angår sättet för bidrags beviljande uttala sig flera av de lokala myndigheterna för att länsstyrelserna får avgörandet i sin hand. Endast *lantmäteristyrelsen* finner att, med hänsyn bland annat till svårigheten att utan sakprövning göra en riktig fördelning av anslagen länen emellan, bidragens beviljande borde anförtros åt ett centralt ämbetsverk, i vilket avseende föreslås *lantmäteristyrelsen*, som nu prövar beviljandet av anslag till väganläggningar i samband med laga skiften. Anslagsbeviljandet kunde då ske under beaktande av, huruvida odlingsområdena kunde förväntas under närmaste tiden ingå i laga skifte eller icke.

I nu ifrågavarande delar biträder jag egnahemsstyrelsens förslag. Att för ändamålet uppföra ett särskilt anslag under nionde huvudtiteln överensstämmer med riksdagens tidigare intagna ståndpunkt. Övervägande skäl synas även tala för att låta bidragsbeviljandet ske genom länsstyrelserna, vilka stå i den omedelbara kontakt med ortsförhållandena, som torde vara av största betydelse för hithörande frågors prövning. Beaktas må vidare, att såsom villkor för statsbidrag förutsättes, att landstingen, liksom i fråga om de statsunderstödda utfartsvägarna, bidra med viss andel av det för varje län anvisade statsbidraget.

Departements-
chefen.

Rörande den lämpliga typen för nybyggesvägarna framhåller *egnahemsstyrelsen*, att det som regel borde bliva fråga endast om vägar av förhållandevis enkelt slag. Styrelsen fortsätter:

Beskaffenheten
av nybygges-
väg.

Den omständigheten, att det här gällde »blivande utfartsvägar», kunde visserligen tala för att redan från början utföra nybyggesvägarna efter i huvudsak samma standard, som vore bruklig beträffande utfartsvägarna, vilka mången gång byggdes så, att de medgäve automobiltrafik, och i allmänhet torde draga en kostnad av mellan 3 och 5 kronor per längdmeter. Emellertid vore det här till en början närmast fråga om att skapa den vägförbindelse, som oundgängligen fordrades för möjliggörande av nybebyggelse. I den mån som bebyggelse komme till stånd och odlingsområdet utvecklades till en ny bygd, torde det få ankomma på vederbörande intressenter att med den sålunda lagda grunden så småningom genom förbättringsåtgärder åstadkomma den fullständigare kommunikationsled, som kunde betingas av de växande behoven. Nybyggesvägens anläggning torde därför som regel till en början innefatta bortröjning av

stubbar och stenar, avjämning av vägbanan samt upptagande av diken på sträckor, där sådana vore oundgängligen erforderliga, på fast mark allenast på ena sidan. Nämnvärd grusning i samband med vägens anläggning torde icke få förutsättas ske. Av vikt vore emellertid, att vägbanan redan från början erhöle tillräcklig bredd och att vägen gäves sådan sträckning i terrängen, att framtida erforderliga förbättringar kunde med minsta kostnad vidtagas på den lagda grunden. För nybyggesvägarna torde som regel, där icke större terrängsvårigheter mötte, kunna räknas med ett kostnadsbelopp av allenast 1 krona 50 öre—2 kronor per längdmeter. Undantagsvis kunde dock vara befogat att tillämpa en något högre standard, särskilt om med visshet kunde sägas, att en bättre kommunikationsled komme att inom en kort framtid erfordras och att anläggandet av en från början alltför enkel väg skulle innebära en dålig hushållning med såväl enskildas som statens medel.

Egnahemsstyrelsen tillfogade, beträffande vägens utsträckning och längd, att väg avsåges från den gamla bygden eller befintlig väg fram till odlingsområdets gräns, eventuellt till någon central plats därinom eller fram till de särskilda lottgränserna. Rena ägovägar finge icke ifrågakomma till understöd. När ej terrängförhållandena erbjöde särskilda svårigheter, borde bidrag icke medgivas till vägbyggnader av alltför ringa utsträckning.

Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, med vilket *landstingets förvaltningsutskott* instämmer, uttalar att, om vägföretaget skulle bliva till bestående gagn utan att underhållskostnaderna bleve oskäligt betungande, det syntes oundvikligt, att vägen anlades enligt en högre standard än den föreslagna. Närmast till hands låge att föreslå samma typ som länsstyrelsen i länet fastställt för de statsunderstödda utfartsvägarna, möjligen med smärre förenklingar.

Länsstyrelsen i Norrbottens län biträder egnahemsstyrelsens mening, att nybyggesvägarna böra vara av förhållandevis enkelt slag. De beräknade kostnaderna torde dock, med hänsyn till i länet rätt allmänt förekommande jämförelsevis ogynnsamma vägland, komma att visa sig för låga. Över myrar och slyland kunde tillfredsställande vägbanor icke åstadkommas utan erforderlig dränering och bankning av i huvudsak samma slag som vid de statsunderstödda utfartsvägarna. Sannolikt måste kostnaderna per längdmeter höjas till åtminstone 2 à 3 kronor.

Tillförordnade *distriktschefen i Västernorrlands län* anser, att på det sätt, egnahemsstyrelsen angivit, någon väg icke erhålles. Vid framtida förbättring torde i många, kanske de flesta fall det först nedlagda arbetet till väsentlig del vara onyttigt.

Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott, med vilket *länsstyrelsen* instämmer, anser, att den enskilda utfartsvägen vore den bästa typen för odlingsvägar (nybyggesvägar).

Vederbörande inom *Jämtlands län* finna föga sannolikt, att kostnaderna per längdmeter kunna hållas inom 1 krona 50 öre—2 kronor. En något så när tillfredsställande avdikning och grusning kunde icke undgås; eljest bleve vägen snart ofarbar och gjorda penningutlägg så gott som bortkastade. Det kunde ej anses skäligt att binda fastigheter för framtiden vid förpliktelse att underhålla en väg, som från början vore för svag för att kunna bestå med normalt underhåll.

Lantmäteristyrelsen anser, att ifrågavarande vägar böra vara av enklaste beskaffenhet, och har intet att erinra mot att den totala kostnaden beräknas till 1 krona 50 öre—2 kronor per längdmeter.

Enligt min mening böra ifrågavarande vägar i allmänhet vara av enklare beskaffenhet än de statsunderstödda utfartsvägarna. Den av egna hemsstyrelsen beräknade genomsnittskostnaden torde emellertid förhända komma att visa sig något för låg. Från fall till fall bör noggrant prövas, att vägen icke göres så enkel, att dess hållande i användbart skick oskäligt fördyras och framtida behöfliga förbättringar försvaras. Särskild uppmärksamhet torde härvid böra ägnas åt sådana vägstycken, som framgå över myrmark eller eljest ogynnsamma vägland. Vägens bredd och sträckning bör även så beräknas, att omläggning av vägen i möjligaste mån kan undvikas vid dess eventuella övergång till utfartsväg.

Departements-
chefen.

I fråga om bidragsbeloppets storlek erinrar *egnahemsstyrelsen*, att för utfartsvägarna statsbidrag utgår med en fjärdedel till en tredjedel, undantagsvis högst hälften av kostnaderna. I tillämpningen torde bidraget merendels sättas till en fjärdedel. Jämväl för nybyggesvägarna syntes sistnämnda bidragsandel vara lämplig såsom regel. Med hänsyn till önskvärdheten av en sovring av ansökningarna till att avse endast de mera bärkraftiga kolonisationsföretagen föreslår *egnahemsstyrelsen*, att för nybyggesvägarna maximum för bidraget av statsmedel sättes till en tredjedel. Härtill komme bidrag av landstingsmedel. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag borde nämligen uppställas den fordran, att landstinget skulle liksom ifråga om de statsunderstödda utfartsvägarna för ändamålet bevilja medel uppgående till minst 15 procent av det belopp, som blivit för länet anvisat av staten.

Bidragsbeloppets storlek samt bidrag av landstingsmedel.

Inom *Norrbottnens län* hemställa vederbörande, att samma grunder måtte i förevarande hänseende tillämpas som vid de statsunderstödda utfartsvägarna. *Länsstyrelsen* framhåller att, då nybyggesvägarna torde bli av ganska avsevärd längd och kostnaderna höga i jämförelse med intressenternas bärkraft, det vore önskvärt, att möjlighet beredd *länsstyrelsen* att i undantagsfall höja statsbidraget till hälften av kostnaderna. Enahanda hemställan göres av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* samt *lantmäteristyrelsen*. Sistnämnda myndighet påpekar, att statens bidrag till väganläggningar i samband med skiften kan uppgå till hälften av den beräknade kostnaden.

I överensstämmelse med vad sålunda från flera håll gjorts gällande anser jag, att möjlighet bör beredas de bidragsgivande myndigheterna att i undantagsfall lämna statsunderstöd upp till hälften av den beräknade kostnaden för väganläggningen. Bärande skäl för att härutinnan hava snävare bestämmelser än i fråga om de statsunderstödda utfartsvägarna torde icke förefinnas. Den starka konkurrens om bidrag från ifrågavarande anslag, som är att förvänta, läser utan vidare tvinga myndigheter-

Departements-
chefen.

na att endast i enstaka fall, där nyttan av vägens tillkomst är påtaglig men intressenterna icke utan ett något större bidrag än det vanliga synas kunna få vägen till stånd, överskrida den av egnahemsstyrelsen föreslagna maximigränsen.

Ansökan om statsbidrag och utbetalning därav.

Ansökning om statsbidrag, yttrar *egnahemsstyrelsen*, bör vara åtföljd av fullständig plan för väganläggningen med betänkande och kostnadsförslag. Över denna plan, som kunde vara av enklaste beskaffenhet, borde utlåtande inhämtas från länsstyrelsens vägtekniska biträde. Delaktigheten i vägbördan borde, med hänsyn till att en delning av de ursprungligen intresserade fastigheterna i omedelbart sammanhang med företaget måste förutsättas ofta komma till stånd, vara fastslagen på ett sätt, som bleve bestående jämväl mot de nytillträdande intressenterna, det vill säga genom förrättning eller dom jämlikt lagen om enskilda vägar. Då emellertid förmågan att åstadkomma vägföretaget oftast torde bliva väsentligt beroende på om statsbidrag erhöles, syntes lämpligt, att statsbidrag kunde sökas, så snart den tekniska planen för arbetet föreläge, men innan förrättningen i sin helhet slutförts. Utbetalning av statsbidrag finge dock icke äga rum, innan delaktigheten i vägens byggande blivit på nyss antytt sätt bestämd. Utbetalning av statsbidrag borde ske med en tredjedel, sedan kontrakt slutits och arbetet påbörjats, med ytterligare en tredjedel sedan hälften av arbetet blivit utförd och med sista tredjedelen sedan arbetet fullbordats och vägunderhållet säkerställt. Återbetalning av lyftade bidrag borde efter länsstyrelsens beprövande ske, därest icke arbetet påbörjats och avslutats inom bestämda tider och enligt fastställd plan.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län instämmer i tillförordnade distriktchefens uttalande, att arbetsplanen borde vara enklast möjlig.

Vederbörande inom *Jämtlands län* framhålla, att själva den tekniska utredningen angående väganläggningen måste på sätt föreslagits ske genom sakkunnig person.

Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser, att kravet på förrättning enligt den enskilda väglagen i många fall skulle göra statsbidraget illusoriskt med hänsyn till de dryga kostnader dylika förrättningar med kontroll visat sig draga.

Lantmäteristyrelsen framhåller, att planen för väganläggningen och kostnadsförslaget böra upprättas med omsorg av sakkunnig person. Den förberedande utredningen och planläggningen borde alltid ske genom förrättning enligt lagen om enskilda vägar. Därigenom tillgodosåges säkrast kravet på lämplig och sakkunnig person som undersökningsförrättare. Bättre garanti vunnas för fullständig och allsidig utredning i avseende på lämplig sträckning för vägen, de olika behov som vägen borde tillgodose, bestämmande av vilka fastigheter som borde delta i väganläggningen m. m. Vid behov att hämta vägbyggnadsämnen på annans mark kunde rätt därtill tryggas. Undersökning och planläggning bleve utförda för jämförelsevis låga kostnader; mindre bemedlade skulle kunna få förrättningskostnaderna ersatta genom bidrag av statsmedel.

Utan tvivel vore på sätt lantmäteristyrelsen anført åtskilliga fördelar att vinna med att vägföretagets planläggning redan från början sker vid förrättning enligt lagen om enskilda vägar. Att göra detta till oeftergivligt villkor för statsbidrags beviljande synes dock knappast behöfligt. Givetvis förutsattes emellertid, att länsstyrelserna tillse, att plan och kostnadsförslag uppgjorts med tillräcklig omsorg och sakkunskap. Lika med egnahemsstyrelsen anser jag, att utbetalning icke bör äga rum, innan delaktigheten i vägens byggande bestämts genom laga kraftvunnen förrättning eller dom. Att vägens byggande bestämts vid förrättning eller genom dom är jämväl av betydelse för vederbörandes rätt att å annans mark framdraga vägen. I fråga om sättet för statsbidrags utbetalning ansluter jag mig till egnahemsstyrelsens förslag, därvid jag dock i fråga om vägunderhållets säkerställande hänvisar till det följande.

Departements-
chefen.

Egnahemsstyrelsen anför vidare: Sedan planen för ett vägföretag fastställt och bidrag beviljats, torde kontrakt om arbetets utförande böra avslutas mellan länsstyrelsen och vederbörande intressenter av i huvudsak samma innehåll som de beträffande utfartsvägar brukliga. Arbetets behöriga fullgörande borde övervakas av en av länsstyrelsen utsedd kontrollant och säkerhet ställas för fullgörande av åtagna förpliktelser och lyftade statsbidrags återbärande i händelse av kontraktsbrott. I kontraktet borde vidare stadgas förpliktelse för intressenterna att sörja för vägens underhåll, och innan statsbidrag slutligen utbetalades, borde underhållsskyldigheten vara reglerad genom förrättning eller dom eller i dombok intagen förening. Om underhållet skulle fullgöras efter vägdelning, borde tillsyningsman för övervakande av dess behöriga fullgörande utses; skulle arbetet gemensamt utföras, syntes lämpligt, att länsstyrelsen bleve i tillfälle att fastställa sådana stadgar rörande angelägenheternas handhavande, som omförmälas i 32 § av lagen om enskilda vägar.

Kontrakt om
vägs utförande.
Vägunderhåll
m. m.

Lantmäteristyrelsen framhåller, att förslaget måhända komme att tillskapa en förvaltnings- och tillsyningsmyndighet, som ej stode i riktig proportion till frågans betydelse. Bestämmelserna om kontrakt och kontroll syntes helt lika med motsvarande stadganden i fråga om statsbidrag till utfartsvägar. Odlingsväg vore dock ofta närmare att jämföra med sådan väg, som beslutades och utfördes i samband med skiftesförrättning. Ifrågavarande väganläggningar torde i allmänhet icke böra upplåtas på entreprenad utan liksom skiftesvägarna i allmänhet lämpligast utföras av intressenterna själva. Lantmäteristyrelsen förordade de enklare bestämmelser, som gällde för skiftesvägar. Något kontrakt om vägarbetets utförande syntes sålunda icke erforderligt; ej heller särskilt godkänd säkerhet för lyftade statsmedels återbäring. Kontroll över att vägbyggnaden verkligen bleve utförd fordrades givetvis, men denna torde med minsta kostnad kunna ombesörjas av distriktslantmätare.

Fordran på avslutande av kontrakt om vägbyggnadsarbetets utförande och övervakning av arbetets fullgörande genom särskilt utsedd kontrol-

Departements-
chefen.

lant torde icke kunna eftergivnas, ej heller villkoret om ställande av säkerhet. Däremot anser jag, att — i överensstämmelse med vad som gäller beträffande statsbidrag till väganläggningar i samband med skiften — förpliktelse för intressenterna gentemot det allmänna att sörja för vägens underhåll icke bör stadgas. Avsikten med förevarande anslag är att lämna nybyggarna en hjälp i början av deras verksamhet. Därav synes ej med nödvändighet följa, att från det allmännas sida skall krävas ett regelrätt underhåll av vägen. Den särskilda kostnad, som tillsyn från statens sida av underhållets fullgörande skulle draga, besparas sålunda intressenterna. Å andra sidan torde vara av vikt, att skyldigheten att underhålla vägen intressenterna emellan ordnas. Det av egnahemsstyrelsen i sådant avseende förordade villkoret för utbetalning av sista andelen av statsbidraget eller att det styrkts, att vägens framtida underhåll ordnats jämlikt bestämmelserna i lagen om enskilda vägar genom lagakraftvunnen förrättning eller dom eller i dombok intagen förening mellan intressenterna, bör därför bibehållas. Härvid förbises ej, att vissa svårigheter kunna möta att på ett stadium, då odlingsområdet styckning och bebyggelse ännu icke kommit till stånd, fördela underhållsskyldigheten, i enlighet med den enskilda väglagen, med hänsyn till den omfattning, vari vederbörande fastigheter beräknas komma att begagna sig av vägen. Framhållas må emellertid, att det står vederbörande fritt att utan förrättning träffa förening om vägens underhåll och låta intaga föreningen i domboken hos domstolen i orten samt att det enligt väglagens bestämmelse vid förrättning åligger förrättningsmannen att såvitt möjligt åstadkomma förening. Vissa stadganden äro också i lagen givna för det fall att, sedan genom förrättning eller dom väghållningsskyldigheten bestämts, väghållningsskyldig fastighet delas. Slutligen kunna intressenterna, om förhållandena väsentligt förändras, få underhållsskyldigheten jämkad vid ny förrättning.

Statsanslagets
storlek.

I fråga om beloppet av ett blivande anslag anför *egnahemsstyrelsen* bland annat, att man visserligen finge förutsätta, att åtminstone under det första året något större antal ansökningar icke hunne framkomma. Men särskilt inom Norrbottens län torde åtskilliga nybyggesvägföretag vara planlagda och kunna omedelbart påbörjas. För att en i möjligaste mån planmässig användning av medlen skulle kunna ske, syntes det också lämpligt, att en icke alltför ringa summa kunde från början disponeras av varje länsstyrelse. Egnahemsstyrelsen föreslår 50,000 kronor för det första året. Fördelningen mellan de olika länen av ett blivande anslag borde ske av Kungl. Maj:t, eventuellt på förslag av egnahemsstyrelsen efter samråd med vederbörande länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller, i huvudsaklig överensstämmelse med *hushållningssällskapet* och *landstingets förvaltningsutskott*, att med hänsyn till det stora behov av vägar av ifrågavarande slag, som

inom länet gjorde sig gällande, och då redan ett betydande antal förslag till dylika vägar inkommit med ansökan om bidrag av utfartsvägsanslaget, det vore i hög grad önskvärt, att länsstyrelsen åtminstone för ett antal år framåt kunde påräkna något högre anslag än vad egnahemsstyrelsen syntes hava beräknat. Även den omständigheten, att kostnaderna för nybyggesvägarna sannolikt komme att ställa sig högre än i förslaget förut-sattes, torde motivera höjning av anslaget. Länsstyrelsen förordar, att anslaget bestämmes till åtminstone 100,000 kronor per år och att därav för Norrbottens län måtte anvisas minst 30,000 kronor årligen.

Som redan nämnts, har i årets statsverksproposition föreslagits riksdagen att för ifrågavarande ändamål beräkna för budgetåret 1929/1930 ett belopp av 50,000 kronor. Det torde vara lämpligt att, på sätt egnahemsstyrelsen föreslagit, för första verksamhetsåret stanna vid detta belopp. Verksamheten måste till en början betraktas som ett försök, och får ett följande år prövning ske, huruvida ett större belopp bör för ändamålet anvisas.

Departements-
chefen.

I enlighet med de grunder, som i det föregående angivits, har inom departementet utarbetats ett förslag till kungörelse angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar i Norrland och Dalarna, vilket torde som bilaga få vidfogas statsrådsprotokollet.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom statsbidrag till byggande av nybyggesvägar, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna grunder, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett *extra reservationsanslag* av 50,000 kronor.

I vad departementschefen sålunda hemställt instämma statsrådets övriga ledamöter.

Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

Bilaga.

Förslag

till

Kungörelse

angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar i Norrland och Dalarna.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer:

1 §.

Till byggande av väg till sådant odlingsområde i Norrland och Dalarna, som med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara väl ägnat att användas till jordbruk och framtida bebyggelse (*nybyggesväg*), kan statsbidrag beviljas i den ordning nedan bestämmes.

Statsbidraget bör i allmänhet icke utgå med mer än en fjärdedel till en tredjedel av den beräknade kostnaden för väganläggningen och må ej för något fall bestämmas till högre belopp än som motsvarar hälften av samma kostnad.

2 §.

Statsbidrag beviljas av vederbörande länsstyrelse. Statsbidrag må ej utgå, med mindre vederbörande landsting till byggande av nybyggesvägar anvisat medel, uppgående till minst 15 procent av det belopp, som för ändamålet blivit länet tilldelat av statsmedel.

3 §.

Ansökning om bidrag till nybyggesväg skall vara åtföljd av

- 1) plan för väganläggningen med betänkande och kostnadsförslag;
- 2) därest delaktigheten i den föreslagna vägens byggande blivit genom överenskommelse eller genom förrättning eller dom enligt lagen den 29 juni 1926 (nr 352) om enskilda vägar vederbörligen bestämd, den handling, varigenom delaktigheten bestämts, ävensom, där delaktigheten fastställts genom förrättning eller dom, bevis att förrättningen eller domen vunnit laga kraft;

- 3) beskrivning över odlingsområdet, innefattande uppgift å dess läge, jämväl i förhållande till förefintliga allmänna vägar eller utfartsvägar, samt storlek och markbeskaffenhet med angivande av ungefärliga arealer av olika jordslag ävensom i förekommande fall uppgift å viktagna eller

planerade utdiktningens arbeten samt, så framt upplysning därom ej lämnas genom ingivna, under 2) omnämnda handlingar, redogörelse för rådande fastighets- och äganderättsförhållanden; samt

4) redogörelse för områdets tilltänkta användning för jordbruk och framtida bebyggelse.

Därjämte bör vid ansökningen fogas efter besiktning utfärdat intyg av vederbörande hushållningssällskaps egnahemsnämnd angående odlingsområdets lämplighet för jordbruk och framtida bebyggelse ävensom angående behovet och nyttan av den föreslagna vägen.

Därest icke vid ansökningen fogats intyg, som i näst föregående stycke sägs, skall länsstyrelsen inhämta yttrande i ämnet från egnahemsnämnden.

4 §.

Sedan plan för väganläggningen av länsstyrelsen fastställts och bidrag beviljats, skall länsstyrelsen med intressenterna avsluta kontrakt om arbetets utförande. Kontraktet skall innefatta förbindelse för intressenterna att i noggrann överensstämmelse med den fastställda planen och under skyldighet att därvid vara underkastade kontroll enligt länsstyrelsens bestämmande påbörja och fullborda arbetet inom vissa tider utan att väcka anspråk på ytterligare bidrag av statsmedel ävensom att i övrigt fullgöra de förpliktelser, som enligt denna kungörelse åligga intressenterna.

5 §.

För fullgörandet av i 4 § omförmält kontrakt ävensom för återbäring av lyftade statsmedel jämte ränta, som av länsstyrelsen jämlikt 8 § påfordras, skall ställas av länsstyrelsen godkänd säkerhet.

6 §.

Därest flera äro delaktiga i vägföretaget eller väg eljest skall framgå över annan än vägintrissant tillhörig fastighet, må statsbidrag ej utanordnas med mindre vägens byggande och delaktigheten däri blivit bestämd genom lagakraftvunnen förrättning eller dom enligt lagen om enskilda vägar. Innan statsbidrag utanordnas, skall länsstyrelsen hava förordnat kontrollant för vägbyggnadsarbetet.

7 §.

Beviljat statsbidrag utbetalas med en tredjedel, sedan kontrakt om arbetets utförande blivit avslutat och arbetet påbörjats, med ytterligare en tredjedel efter det vederbörande kontrollant intygat, att hälften av arbetet blivit utförd, samt med återstående tredjedel, sedan arbetet blivit vederbörligen avsynat och godkänt samt styrkt blivit, att vägens framtida underhåll ordnats jämlikt bestämmelserna i lagen om enskilda vägar genom lagakraftvunnen förrättning eller dom eller i dombok intagen förening mellan intressenterna.

8 §.

I händelse avvikelse, utan därtill erhållen tillåtelse, skett från den fastställda planen för väganläggningen eller arbetet, utan av länsstyrelsen medgivet anstånd med detsamma utförande, icke påbörjats eller blivit fullbordat inom därför bestämda tider, äger länsstyrelsen, efter prövning i varje fall, inställa utbetalning av statsbidraget, och skall, där länsstyrelsen så påfordrar, utbetalad del av statsbidraget jämte fem procent årlig ränta återbetalas till länsstyrelsen.

Besparingar skola återgå till vederbörande anslag.

9 §.

Alla kostnader, som i följd av erhållet statsbidrag föranletts för länsstyrelsen, skola bestridas eller gottgöras av den eller dem, som erhållit bidraget.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1929.